

۸۷، ۱، ۱، ۱۱۴۹

۸۷، ۱، ۱، ۱۱۴۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۰۶۸۴۵



دانشگاه اصفهان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جغرافیا

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا گرایش ژئومورفولوژی
ارزیابی توان ژئوتوریسمی تالابهای استان گلستان (آلاگل، آماگل، آجی گل)

استادان راهنما:

دکتر مسعود معیری

دکتر عبدالله سیف

استاد مشاور:

دکتر مجید اونق

پژوهشگر:

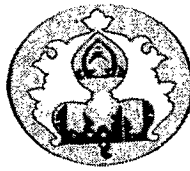
مهناز بگجانی

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۴

تیرماه ۱۳۸۷

۱۰۶۸۲۴

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.






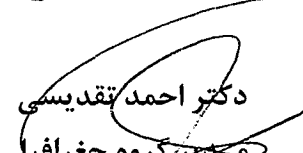
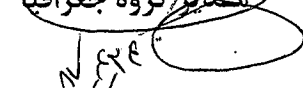
دانشگاه اصفهان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جغرافیا

گروه جغرافیا
پایان نامه
تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته جغرافیای طبیعی گرایش ژئومورفولوژی
خانم مهناز بگجانی

تحت عنوان
ارزیابی توان ژئوتوریسمی تالابهای استان گلستان
(آلاگل، آلماکل و آجی گل)

در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ توسط هیات داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهائی رسید .

	امضاء	استادیار	با مرتبه علمی	دکتر مسعود معیری	۱- استاد راهنمای پایان نامه
	امضاء	استادیار	با مرتبه علمی	دکتر عبدالله سیف	
	امضاء	دانشیار	با مرتبه علمی	دکتر مجید اونق	۲- استاد مشاور پایان نامه
	امضاء	استادیار	با مرتبه علمی	دکتر حجت اله یزدان پناه	۳- استاد داور داخل گروه
	امضاء	استاد	با مرتبه علمی	دکتر محمدعلی جعفریان	۴- استاد داور خارج از گروه

دکتر احمد تقدیسی

مستبر گروه جغرافیا

۸۷/۴/۲۴

سپاسگزاری

خدا مهربان است.

هزار پرنده آبی در راه است

و خورشید مهربانانه خواهد تابید.

سپاس بی کران پروردگاری را که به من توفیق کسب علم و دانش را عطا فرمود.

بر خود لازم می دانم از راهنمایی های عالمانه و بی وقفه استادان بزرگوایم جناب آقای دکتر معیری و جناب آقای دکتر سیف، همچنین از استاد مشاور گرانقدرم جناب آقای دکتر اونق که در تدوین این پایان نامه مرا یاری رساندند، تشکر نموده و از تمامی استادان گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان که در طی این چند سال افتخار شاگردی ایشان را داشته ام، قدردانی نمایم.

همچنین از دیگر عزیزان که در تدوین این پژوهش مرا یاری نموده اند، بویژه از جناب آقای دکتر یمانی، از دوستان بسیار عزیزم لیلا ساکی (برنامه ریزی شهری)، مریم نژاد دهباشی (شیمی معدنی)، مرجان ضیائی (زبان فرانسه)، شیوا حکیم شفاهی (حقوق)، از مسئولان سازمان حفاظت محیط زیست گرگان و گنبد، رئیس محترم این سازمان، همچنین از مهندس شکبیا، مهندس خیرآبادی، مهندس جهانشاهی و از مسئولان سازمان حفاظت محیط زیست کل کشور، رئیس محترم این سازمان، همچنین از مهندس باقرزاده کریمی، مهندس لطفعلی، مهندس مشایخی، از مسئولان سازمان جهاد کشاورزی، رئیس محترم این سازمان، همچنین از مهندس مفیدی خواجه، از مسئولان سازمان منابع طبیعی، رئیس محترم این سازمان، همچنین از مهندس ادهمی، آقای قراوی، از مسئولان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، جناب آقای فعالی، جناب آقای ملک، جناب آقای آرخی و دیگر عزیزان سپاسگزاری نموده و نیز از خانواده بسیار عزیزم به پاس زحمات بی شائبه شان که در تمام مراحل تحصیلم کشیدند، تشکر و قدردانی می کنم.

تقدیم به

پدر

مادر

برادران

و خواهران عزیزم

چکیده

گردشگری صنعتی است که امروزه مورد توجه بسیاری از دولتها قرار گرفته و در حال حاضر یکی از پردرآمدترین بخشهای اقتصاد جهانی محسوب می‌شود. این صنعت یکی از فعالیتهای بزرگ اجتماعی است که دارای اثرات چشمگیر اقتصادی-اجتماعی-فرهنگی و امنیتی است. اقتصاددانان صنعت گردشگری را صادرات نامرئی نامیده‌اند و فعالیتهای تفریحی جایگاه ویژه در صنعت توریسم دارد. هدف این تحقیق شناسایی و ارزیابی قابلیت‌ها و محدودیت‌های منطقه از نظر ژئومورفولوژیکی و بررسی و تحلیل جغرافیایی و ارزیابی توانهای ژئوتوریسمی منطقه با توجه به توانهای محیطی-فرهنگی بوده، همچنین علل و عوامل ایجاد آثار ژئومورفولوژیکی مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت راهبردها و برنامه‌هایی جهت توسعه صنعت توریسم با توجه به زمین ساختار منطقه به عنوان عاملی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ارائه شده است. نوع تحقیق کاربردی بوده و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی، مشاهدات میدانی، تهیه تصاویر ماهواره‌ای و روش تحقیق توصیفی-تجربی می‌باشد. ابزار تجزیه و تحلیل در این پژوهش با استفاده از نرم افزار GIS بوده است.

یافته‌ها و نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که از لحاظ اقتصادی، کشاورزی محور اصلی فعالیتهای اقتصادی مردم استان گلستان است که دامداری، شیلات و صنایع تبدیلی کشاورزی نیز در آن رونق دارد. بنابراین با توجه به این مطلب می‌توان با توسعه و رونق دادن صنعت توریسم در استان و منطقه مورد مطالعه، از این صنعت به عنوان یکی دیگر از محورهای توسعه اقتصادی استان و منطقه استفاده کرد. طبق مطالعات صورت گرفته روند توسعه گردشگری نیز اساسا به طرف جاذبه‌های طبیعی است تا انسانی. بر این اساس تالاب‌های آلاگل، آماگل و آجی گل یکی از کانون‌های ممتاز این جاذبه است. وجود خود تالابها مهمترین عامل در ایجاد فضای فرح بخش منطقه است. برنامه‌های مناسب گردشگری و انجام راهکارهای ارائه شده باعث ایجاد محرکه بهبود وضعیت اقتصادی منطقه خواهد شد.

کلید واژگان: ارزیابی، استان گلستان، اکوتوریسم، تالاب، ژئوتوریسم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات طرح تحقیق	
۱-۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱-۱-۲	شرح و بیان مسئله
۳-۱-۱-۳	پیشینه و تاریخچه تحقیق
۴-۱-۱-۴	اهمیت و ارزش تحقیق
۵-۱-۱-۵	اهداف تحقیق
۶-۱-۱-۶	فرضیه های تحقیق
۷-۱-۱-۷	روش و فرایند تحقیق
۸-۱-۱-۸	کاربرد نتایج تحقیق
۹-۱-۱-۹	موقعیت جغرافیایی منطقه مطالعاتی
۹-۱-۱-۹-۱	۱- موقعیت ریاضی - نسبی
۹-۱-۱-۹-۲	۲- موقعیت سیاره ای
۹-۱-۱-۹-۳	۳- موقعیت زمین شناسی
۹-۱-۱-۹-۴	۴- موقعیت هیدرولوژیکی
۹-۱-۱-۹-۵	۵- موقعیت اداری - سیاسی
۱۰-۱-۱-۱۰-۱	۱- پایگاه اطلاعات جغرافیایی منطقه
۱۰-۱-۱-۱۰-۱-۱	۱- نقشه توپوگرافی منطقه مورد مطالعه
۱۰-۱-۱-۱۰-۱-۲	۲- تصویر ماهواره ای منطقه
۱۰-۱-۱-۱۰-۱-۳	۳- راههای ارتباطی منطقه
فصل دوم: مبانی نظری (طبیعی - انسانی)	
۲۲-۱-۲-۱	۱- تعریف مفاهیم مبانی نظری (طبیعی)
۲۲-۱-۲-۱-۱	۱- موقعیت استان گلستان

۲۳ ۳-۱-۲- معرفی منطقه مورد مطالعه
۲۳ ۱-۳-۱-۲- معرفی تالابها
۲۳ ۱-۱-۳-۱-۲- تالاب آلاگل
۲۵ ۲-۱-۳-۱-۲- تالاب آجی گل
۲۵ ۳-۱-۳-۱-۲- تالاب آماگل
۲۶ ۴-۱-۳-۱-۲- تالاب بی بی شیروان
۲۶ ۵-۱-۳-۱-۲- تالاب گمیشان
۲۸ ۲-۳-۱-۲- معرفی دریاچه‌ها
۲۸ ۱-۲-۳-۱-۲- دریاچه دانشمند
۲۸ ۲-۲-۳-۱-۲- دریاچه اینچه
۲۹ ۳-۲-۳-۱-۲- دریاچه نمک
۲۹ ۴-۲-۳-۱-۲- دریاچه شور
۲۹ ۳-۳-۱-۲- معرفی سدها
۲۹ ۱-۳-۳-۱-۲- سد آلاگل
۲۹ ۲-۳-۳-۱-۲- سد وشمگیر
۳۰ ۴-۳-۱-۲- معرفی گل فشانها
۳۰ ۱-۴-۳-۱-۲- گل فشان نفتیجه
۳۱ ۲-۴-۳-۱-۲- گل فشان اینچه
۳۱ ۳-۴-۳-۱-۲- گل فشان قارنیارق
۳۱ ۵-۳-۱-۲- معرفی خلیج‌ها و معرفی جزایر
۳۳ ۶-۳-۱-۲- معرفی تپه‌ها
۳۳ ۴-۱-۲- شناسایی اولیه تالابها از طریق منابع اطلاعاتی موجود و بازدیدهای میدانی
۳۳ ۱-۴-۱-۲- تعریف تالاب
۳۴ ۲-۴-۱-۲- نوع تالابها از نظر طبقه بندی کنوانسیون رامسر

۳۵ ۳-۴-۱-۲- خصوصیات فیزیکی تالابها
۳۵ ۴-۴-۱-۲- جامعه گیاهی و جانوری تالابها
۳۵ ۱-۴-۴-۱-۲- جامعه گیاهی تالابها
۳۷ ۲-۴-۴-۱-۲- جامعه جانوری تالابها
۴۱ ۵-۴-۱-۲- گذاری بر گذشته تالابها
۴۱ ۶-۴-۱-۲- موفولوژی حوضه آبخیز رودخانه اترک
۴۲ ۷-۴-۱-۲- بررسی منابع تأمین کننده آب تالابها
۴۲ ۱-۶-۴-۱-۲- اهمیت آبهای سطحی و زیرزمینی
۴۳ ۲-۶-۴-۱-۲- آبهای سطحی
۴۴ ۳-۶-۴-۱-۲- آبهای زیرزمینی
۴۵ ۸-۴-۱-۲- فواید و کارکردهای تالابها
۴۷ ۹-۴-۱-۲- عوامل و فاکتورهای تهدید تالابها
۴۹ ۲-۲- تعریف مفاهیم مبانی نظری (انسانی)
۴۹ ۱-۲-۲- جغرافیای توریست
۴۹ ۲-۲-۲- تعریف توریسم و توریست
۴۹ ۱-۲-۲-۲- تعریف توریسم
۵۰ ۲-۲-۲-۲- تعریف توریست
۵۰ ۳-۲-۲- تعریف ژئوتوریسم و اکوتوریسم و اکوتوریست
۵۱ ۱-۳-۲-۲- تعریف ژئوتوریسم
۵۰ ۲-۳-۲-۲- تعریف اکوتوریسم
۵۱ ۳-۳-۲-۲- تعریف اکوتوریست
۵۲ ۴-۳-۲-۲- اهمیت توریسم و اکوتوریسم
۵۲ ۴-۲-۲- انواع توریست
۵۳ ۵-۲-۲- عوامل مؤثر در توسعه توریسم

- ۵۵ ۶-۲-۲- مشکلات و تنگناهای توسعه صنعت توریسم
- ۵۶ ۷-۲-۲- مبانی و ویژگیهای جمعیتی منطقه

فصل سوم: بررسی اکولوژی منطقه (اقلیم و ژئومورفولوژی)

- ۵۸ ۱-۳- بررسی اکولوژی منطقه (اقلیم)
- ۵۸ ۱-۱-۳- بررسی شرایط اقلیمی حاکم بر منطقه و ویژگیهای آن
- ۵۹ ۱-۱-۱-۳- مشخصات ایستگاههای مورد مطالعه در تحقیق
- ۵۹ ۱-۱-۲- بررسی شرایط اقلیمی منطقه
- ۶۲ ۱-۱-۳- نحوه تغییرات بارندگی سالانه با ارتفاع
- ۶۴ ۱-۱-۳- بررسی وضعیت آبدهی اترک در محدوده مورد مطالعه
- ۶۴ ۱-۱-۳-۱-۴- آبدهی اترک در ترشکلی
- ۶۴ ۱-۱-۳-۲-۴- آبدهی اترک در داشلی برون
- ۶۴ ۱-۱-۳-۳-۴- مجموعه آلاگل
- ۶۵ ۱-۱-۳-۴- بررسی خصوصیات فیزیکی و شیمیایی تالابها
- ۶۷ ۱-۱-۳-۵- تحلیل فاکتورهای اقلیمی از جمله بارش- تبخیر- درجه حرارت- رطوبت و ...
- ۶۸ ۲-۳- بررسی اکولوژی منطقه (ژئومورفولوژی)
- ۶۸ ۱-۲-۳- زمین شناسی منطقه
- ۷۳ ۲-۲-۳- چینه شناسی منطقه
- ۷۴ ۳-۲-۳- بررسی خاک منطقه مورد مطالعه
- ۷۴ ۱-۳-۲-۳- اهمیت بررسی خاک تالابها
- ۷۴ ۲-۳-۲-۳- تعریف خاک
- ۷۶ ۴-۲-۳- بررسی ژئومورفولوژیکی منطقه و اشکال آن
- ۷۶ ۱-۴-۲-۳- تپه های موجود در منطقه مورد مطالعه
- ۷۸ ۲-۴-۲-۳- رودخانه ها و غارها
- ۷۸ ۳-۴-۲-۳- دریاچه ها ، تالابها و گل فشانها
- ۷۸ ۱-۳-۴-۲-۳- دریاچهها

۷۸ گل فشانها ۲-۳-۴-۲-۳
۷۸ بررسی پدیده گل فشان ۱-۲-۳-۴-۲-۳
۷۸ تاریخچه مطالعه گل فشانها ۲-۲-۳-۴-۲-۳
۷۹ تعریف گل فشان ۳-۲-۳-۴-۲-۳
۸۴ سن گل فشانهای ایران ۴-۲-۳-۴-۲-۳
۸۵ پراکندگی جغرافیایی گل فشانها در ایران ۵-۲-۳-۴-۲-۳
۸۶ شکل و مورفولوژی کلی گل فشانها ۶-۲-۳-۴-۲-۳
۸۷ منشاء گل فشانها ۷-۲-۳-۴-۲-۳
۸۹ اهمیت و کاربرد گل فشانها ۸-۲-۳-۴-۲-۳
۹۰ بدلندها ۴-۴-۲-۳
۹۲ کفههای نمکی ۵-۴-۲-۳
۹۲ زمینهای کویری و شورزارها ۶-۴-۲-۳
۹۴ تپه‌های شنی (برخان) ۷-۴-۲-۳
۹۵ مخروط افکنه‌ها و دشتهای آبرفتی ۸-۴-۲-۳

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل و ارزیابی محدوده مورد مطالعه

۹۶ ۱-۴ تجزیه و تحلیل محدوده مورد مطالعه و مسائل و مشکلات توریستی آن
۱۰۲ ۲-۴ ارزیابی محدوده مورد مطالعه
۱۰۲ ۱-۲-۴ تعریف ارزیابی
۱۰۲ ۲-۲-۴ تعریف ظرفیت برد و توسعه پایدار
۱۰۴ ۳-۲-۴ وضع موجود گردشگری منطقه
۱۱۱ ۴-۲-۴ ارزیابی توان ژئوتوریستی، اکولوژیکی و فرهنگی محدوده مورد مطالعه

فصل پنجم: تحلیل فرضیات، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها و راهکارها

۱-۵- تحلیل فرضیات.....	۱۱۷
۱-۱-۵- تحلیل فرضیه اول.....	۱۱۷
۲-۱-۵- تحلیل فرضیه دوم.....	۱۱۹
۲-۵- ارائه مدل.....	۱۱۹
۳-۵- نتیجه‌گیری.....	۱۲۱
۴-۵- ارائه پیشنهادها و راهکارهای مورد نظر در جهت توسعه و ماندگاری تالاب.....	۱۲۴
منابع و مأخذ.....	۱۳۱

فهرست شکلها

صفحه	عنوان
۱۳	شکل شماره (۱-۱): موقعیت ریاضی- نسبی منطقه مورد مطالعه
۱۴	شکل شماره (۲-۱): موقعیت سیاره‌ای منطقه مورد مطالعه
۱۵	شکل شماره (۳-۱): موقعیت زمین شناسی منطقه مورد مطالعه
۱۶	شکل شماره (۴-۱): موقعیت هیدرولوژیکی منطقه مورد مطالعه
۱۷	شکل شماره (۵-۱): موقعیت اداری- سیاسی منطقه مورد مطالعه
۱۹	شکل شماره (۶-۱): موقعیت شیت نقشه های استفاده شده برای مشخص کردن محدوده مورد مطالعه
۲۰	شکل شماره (۷-۱): تصویر ماهواره ای منطقه مورد مطالعه
۴۲	شکل شماره (۱-۲): شمای رودخانه های حوضه آبریز اترک واقع در استان گلستان
۱۱۶	شکل شماره (۱-۴): اولویت توسعه نقاط توریستی محدوده مورد مطالعه
۲۱	شکل شماره (۱-۱): نقشه راههای استان گلستان
۲۴	شکل شماره (۱-۲): تالاب آلاگل
۲۶	شکل شماره (۲-۲): تالاب آماکل
۲۷	شکل شماره (۳-۲): تالاب گمیشان
۲۸	شکل شماره (۴-۲): دریاچه اینچه
۳۱	شکل شماره (۵-۲): گل فشان نفتیجه
۳۲	شکل شماره (۶-۲): شبه جزیره میانکاله
۳۶	شکل شماره (۷-۲): گیاهان تالاب آلاگل
۳۶	شکل شماره (۸-۲): گیاهان تالاب
۳۷	شکل شماره (۹-۲): گیاهان تالاب
۳۸	شکل شماره (۱۰-۲): جامعه جانوری تالاب
۳۹	شکل شماره (۱۱-۲): پرندگان تالاب گمیشان
۳۹	شکل شماره (۱۲-۲): جامعه جانوری تالاب گمیشان
۴۸	شکل شماره (۱۳-۲): تالاب گمیشان در تهدید پروژه های نفتی
۸۰	شکل شماره (۱-۳): مراحل مختلف گل فشاها

- شکل شماره (۲-۳): زمینهای بدلندی ۹۱
- شکل شماره (۳-۳): نمونه‌ای از ژئومورفولوژی منطقه مورد مطالعه ۹۱
- شکل شماره (۱-۴) - (۲-۴): وضعیت منطقه از نظر امکانات ۱۰۰
- شکل شماره (۳-۴): کانال تالاب آلاگل ۱۱۱
- شکل شماره (۱-۵): مدل مفهومی گردشگری پایدار توأم با عدالت اجتماعی و عدالت جغرافیایی ۱۲۱

فهرست جدولها

عنوان	صفحه
جدول شماره (۱-۱): جدول نقشه های توپوگرافی منطقه مورد مطالعه.....	۱۸
جدول شماره (۱-۲): تعداد پرندگان مشاهده شده در سرشماری سال ۱۳۸۵ استان گلستان.....	۴۰
جدول شماره (۲-۲): پستانداران پیرامون تالابهای بین المللی گنبد کاووس.....	۴۰
جدول شماره (۳-۲): وضعیت جمعیت شهرستانهای مورد مطالعه طی سالهای ۸۳-۱۳۶۵.....	۵۷
جدول شماره (۱-۳): مشخصات ایستگاههای هواشناسی و بارانسنجی مورد استفاده در محدوده.....	۵۹
جدول شماره (۲-۳): مقادیر حداکثر بارندگی ۲۴ ساعته ایستگاههای منتخب به ازاء دورههای بازگشت.....	۶۰
جدول شماره (۳-۳): متوسط تعداد روزهای بارانی در ایستگاه ها در محدوده مورد مطالعه.....	۶۰
جدول شماره (۴-۳): متوسط ماهانه تبخیر و تعرق پتانسیل در محل ایستگاههای منتخب به میلیمتر.....	۶۰
جدول شماره (۵-۳): پارامترهای ماهانه و سالانه تبخیر از سطح آزاد آب برای ایستگاهها به میلیمتر.....	۶۱
جدول شماره (۶-۳): پارامترهای ماهانه رطوبت نسبی ایستگاه های منتخب به درصد.....	۶۱
جدول شماره (۷-۳): متوسط ماکزیمم دما در ایستگاه اینچه برون.....	۶۲
جدول شماره (۸-۳): حجم مخازن دریاچه های تنگلی، آجی گل و آلاگل.....	۶۵
جدول شماره (۹-۳): خصوصیات فیزیکی و شیمیایی تالابها.....	۶۶
جدول شماره (۱-۴): تعداد مسافران ایرانی و خارجی وارد شده و خارج شده از مرز پل در سال ۱۳۸۳.....	۱۰۸
جدول شماره (۲-۴): موقعیت و منزلت تالابهای مورد مطالعه بر اساس معیارهای پنجگانه.....	۱۱۴
جدول شماره (۱-۵): طرح ها و پروژه های پیشنهادی بخش گردشگری بر حسب برنامه و زمان بندی و اولویت اجرایی در تالاب بین المللی آجی گل.....	۱۲۸
جدول شماره (۲-۵): طرح ها و پروژه های پیشنهادی بخش گردشگری بر حسب برنامه و زمان بندی و اولویت اجرایی در تالاب بین المللی آلاگل.....	۱۲۹
جدول شماره (۳-۵): طرح ها و پروژه های پیشنهادی بخش گردشگری بر حسب برنامه و زمان بندی و اولویت اجرایی در تالاب بین المللی آلاگل.....	۱۳۰

پیشگفتار

یکی از دستاوردهای فناوری مدرن، تولید وقت اضافی یا اوقات فراغت است. هر چه فناوری و مدیریت پیشرفته‌تر باشد وقت اضافی بیشتری تولید می‌شود. بزرگترین تولید و مصرف قرن بیست و یکم حول محور تولید و مصرف اوقات فراغت است. گردشگری بخش مهمی از اوقات فراغت را پر می‌کند. انسانهای خسته از زندگی شهری و ماشینی همواره به دنبال گریزگاهی هستند که دمی را دور از هیاهو روزگار بگذرانند. ژئوتوریسم «گردشگری جغرافیایی» و اکوتوریسم «طبیعت گردی» یکی از محورهای مهم پرداختن به ارتباط متقابل انسان و محیط است. اکوتوریسم و ژئوتوریسم از نو شاخه‌های مهم دانش گردشگری است، شاخه‌ای که در کشورهای جهان سوم به طور اعم و در کشور ما به طور اخص به آن پرداخته شده است. این پایان نامه به بررسی و شناسایی وضعیت گردشگری در محدوده مورد مطالعه و تعیین علل و عوامل اثر گذار در عدم توانایی در استفاده موثر پتانسیلهای توریستی می‌پردازد و در پی آن است تا با شناخت نقاط قوت و ضعف و قابلیت‌های منطقه مبادرت به ارائه راهکارهایی جهت مدیریت برای توسعه گردشگری منطقه نماید.

در فصل اول تحت عنوان کلیات طرح تحقیق، شرح و بیان مسئله، پیشینه و تاریخچه تحقیق، اهداف تحقیق، اهمیت و ارزش تحقیق، فرضیه‌های تحقیق، روش و فرایند تحقیق، کاربرد نتایج تحقیق، موقعیت جغرافیایی منطقه مطالعاتی و پایگاه اطلاعات جغرافیایی منطقه مطرح شده است.

فصل دوم به منظور آشنایی هر چه بیشتر ذهن خواننده به موضوع مورد مطالعه مبانی نظری «طبیعی و انسانی» پرداخته شده است.

در فصل سوم اکولوژی منطقه «ژئومورفولوژی و اقلیم» مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل و ارزیابی منطقه مورد مطالعه، همچنین به وضع موجود گردشگری در منطقه و تحلیل مسائل و مشکلات توریستی مبادرت گشته است.

و در فصل پنجم تحلیل فرضیات، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات و راهکارها مطرح گردیده است.

فصل اول

کلیات طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

یکی از راهکارها جهت گسترش صنعت توریسم، شناسایی هر چه کامل تر مناطق مختلف مستعد گردشگری طبیعت و برنامه‌ریزی دقیق جهت امکان‌سنجی این مناطق به لحاظ توان جذب توریست می‌باشد. تحلیل و ارزیابی توانها و قابلیت‌های مزبور به گونه‌ای علمی، همراه با رعایت مسایل زیست محیطی، ضرورت دنیای امروز است. تالابها را می‌توان شاهکار خلقت به حساب آورد. در مجموعه چهره‌های محیط طبیعی زمین کمتر زیستگاهی را می‌توان تا بدین پایه با اهمیت پیدا کرد که بدین حد در مورد آنها غفلت شده باشد در واقع تالابها از جمله نظامهای حیات بخش به حساب می‌آیند که مطلقاً جایگزین ندارند.

امروزه صنعت توریسم در بسیاری از کشورها به منزله نمادی از هویت فرهنگی و یکی از منابع مهم کسب درآمد محسوب می‌شود. این صنعت آنچنان در توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نامیده‌اند (رضوانی، ۱۳۷۴: هشت). صنعت گردشگری یکی از فعالیتهای بزرگ اجتماعی است که

دارای اثرات چشمگیر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی است. بر اساس گزارش WTO^۱ در سال ۲۰۰۰ تعداد جهانگردان بین المللی بیش از ۶۹۸ میلیون نفر و درآمد حاصل از آن به ۴۷۶ میلیارد دلار رسیده است. در سال ۲۰۰۰ (۱۳۷۹) سهم ایران از مجموع حدود ۷۰۰ میلیون جهانگرد در جهان و نزدیک به ۵۰۰ میلیارد دلار درآمد حاصل از آن کمتر از ۱ درصد بوده است. صنعت توریسم روز بروز در دنیا توسعه می یابد. فعالیتهای تفریحی جایگاه ویژه در صنعت توریسم داشته و حفظ منابع تفریحی توأم با بهره‌وری از حساسیت بسیار برخوردار است. استان گلستان با برخورداری از جاذبه‌های متنوع، زیبا و کم‌نظیر توریستی می‌تواند در سطوح منطقه‌ای، ملی و جهانی نقش موثری در صنعت توریسم ایفا کند.

۱-۲- شرح و بیان مسئله

در این تحقیق با توجه به این که بحث توریسم در حیطه علم جغرافیا بررسی می‌شود، موضوع این تحقیق این گونه قابل تعریف است: بررسی و تحلیل جغرافیایی وضعیت توریسم و جاذبه‌های توریستی و ارزیابی توانهای ژئوتوریستی منطقه با توجه به توانهای محیطی- فرهنگی آن به منظور شکوفایی اوضاع اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی و در نهایت تدوین برنامه و ارائه راهکارهای مدیریتی برای گردشگری منطقه. با توجه به اینکه منطقه دارای جاذبه‌های گوناگون توریستی است و از این توان برخوردار است که طیف وسیعی از توقعات و نظرات توریستها را تأمین نماید، می‌توان موضوع تحقیق را در دو بخش جاذبه‌های طبیعی و انسانی تعریف و به بررسی و تجزیه و تحلیل آنها پرداخت.

منظور از توانهای محیطی مجموعه داده‌های طبیعی است که در بهره برداری اقتصادی انسان از محیط موثر بوده، در راستای فعالیتهای اقتصادی انسان در محیط کاربرد دارد. در سنجش توانهای محیطی جهت بهره‌برداری گردشگری از محیط، عوامل جغرافیایی متعددی به عنوان عوامل تشکیل دهنده توان محیطی مطرح‌اند. ساختارهای زمین‌شناختی و اشکال طبیعی پوسته زمین، که حاصل حرکات تکتونیکی و بیرون زدگیهای مواد درونی زمین و فرسایش‌اند، هر یک چشم اندازی را خلق می‌کنند. همچنین برجستگیها و فرورفتگیها و سایر اشکال منظم و نامنظم زمین همراه با شکافها و فضاها متنوع و مرتبط با سطوح خارجی زمین تحت عنوان ساختارهای ژئومورفولوژیکی، چشم اندازهای دیگری را بوجود می‌آورند. بر این مبنا دو ساختار در خلق چشم‌اندازهای جاذب برای گردشگر، اولین گام در سنجش توانهای

۱. world tourism organization

محیطی است. منابع آب علاوه بر کارکردهای مختلف یکی از جاذبه‌های گردشگری محسوب می‌شوند. بطور کلی منابع آب سطحی قابلیت‌های بالایی در زمینه گردشگری دارند. در این زمینه می‌توان به دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و تالابها اشاره کرد. تالابها از جمله مهمترین عرصه‌های زیست در جهان می‌باشند که به دلیل تنوع زیستی منحصر به فرد، اهمیت‌های چند جانبه توریستی و تفریحی، ارزشهای بیشمار علمی، پژوهشی و زیباشناختی و... در شبکه حفاظت بین-المللی محیط زیست و اندوختگاههای بیوسفری از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند (پاپلی یزدی، سقایی، ۱۳۸۵: ۲۰۰).

در دشت هموار ترکمن صحرا و در مرز شمالی با کشور ترکمنستان و تقریباً از غرب روستای داشلی‌برون به سمت دریای خزر، به لحاظ وضعیت زمین‌شناختی و وجود شاخ آبهای رودخانه اترک در این منطقه، مجموعه تالابی شگفت‌انگیز بوجود آمده است که از آن جمله تالابهای آلاگل، آلمانگل و آجی گل است. این تالابها در اراضی مسطح و هموار و در محدوده تپه‌های شنی کم ارتفاع و اراضی شنی مسطح قرار گرفته‌اند. به لحاظ زمین‌ساختی نیز بستر طبیعی آنها در منطقه «پلایا» و جزو سواحل و مناطق آبگیر محسوب می‌شود که در دشتهای لسی و آبرفتی شمال گرگان قرار دارد. این تالابها از توانمندی‌های بالای توریستی برخوردارند. کنوانسیون‌های مختلفی در رابطه با تالابها برگزار شده است که یکی از آنها کنوانسیون رامسر می‌باشد که در سال ۱۹۷۱ برگزار شد. هدف کنوانسیون رامسر، تحقیق، حفاظت و مدیریت تالابها و جلوگیری از روند خشک شدن با تأکید بر بهره‌برداری خردمندانه از تالابها و جلوگیری از تجاوز و تخریب آنها می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران یکی از اعضای فعال این کنوانسیون است که در اکتبر ۱۹۷۵ به عضویت آن در آمده و جزء یکی از اعضای متعهد آن می‌باشد. کنوانسیون بین‌المللی رامسر در آخرین نشست خود در سال ۱۹۹۶ در استرالیا روز دوم فوریه (۱۳ بهمن) را به عنوان روز جهانی تالاب اعلام کرد (فصلنامه علمی محیط زیست، ۱۳۸۰: ۱۹).

توریسم هم مانند یک علم و صنعت اصیل برای رشد و پیشرفت خود نیاز به پژوهش دارد. لذا نخستین گام برای ارتقاء سطح صنعت توریسم شناخت جاذبه‌های توریستی است. تالابها هم از نظر زیستگاه حیات وحش گیاهی و جانوری و بهبود دهنده کیفیت محیط زیست و هم به لحاظ اینکه دارای جنبه‌های اقتصادی-اجتماعی-اکوتوریستی-علمی-آموزشی و زیباشناسی هستند، دارای ارزش می‌باشند. با توجه به این مسائل در این تحقیق می‌خواهیم منطقه را از نظر ژئومورفولوژیکی بررسی کنیم و ارزیابی‌ای را از نظر اقلیم، درصد شیب، جهت جغرافیایی، خاک، پوشش گیاهی و ترکیب گونه‌ای انجام دهیم تا با توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌های منطقه ارزیابی و مدلی را در راستای آمایش و توسعه پایدار و توسعه ژئوتوریستی تالابهای استان گلستان (آلاگل، آلمانگل و آجی گل) ارائه دهیم.